СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVIII. Ч. 195. Джерзі Сити, Н. Дж., середа, 21-го серпня 1940. No. 195. Jersey City, N. J., Wednesday, August 21, 1940. VOL. XLVIII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

СЕНАТОРИ АТАКУЮТЬ БУЛИТА

ВАШИНҐТОН. — Ґрупа сенаторів, головно зпосеред бльоку ізоляціоністів, як Кларк з Айдаго, Гвілер, Рід, Голт, та інші — в сенаті гостро таврували амбасадора Вилйема Булита за його промову в Філядельфії, в якій він сказав, що Гітлер, коли виграє, відразу нападе на Злучені Держави Америки; тому боротьбу Анґлії з Гітлером треба також уважати американською боротьбою і Анґлії всіми силами треба помагати. Сенатори називали ту промову „малощо не зрадою" Америки, а то тому, бо Булит знає, що Америка не приготована в теперішню пору до більшої війни, а проте виголошує промови, які провокують край до війни. Ця промова, говорили інші сенатори, також промощує духовий шлях до диктатури в Америці. Сенаторів дивувало це, що ця промова була пропущена дипльоматичною цензурою уряду. Тому вони критикували водночас і уряд.

РОЛЯ БУЛИТА В ПАРИЖІ.

ВАШИНҐТОН. — Амбасадор Булит тепер відкрив тайну, чому він рішив залишитись у Парижі, коли французькі війська уступали, а надходили німецькі. Він хотів у той спосіб причинитись до врятування французької столиці від знищення. Щобільше, він зголосився на свойого роду „надзвичайного ґубернатора" Парижа в часі відсутности французьких властей й безпосередно перед вступленням німецьких. Йому, за порозумінням французьких властей, була підчинена французька поліція в часі цього переходового часу і він вів переговори з німецьким штабом перед окупацією Парижу та ґварантував німцям, що Париж піддасться добровільно. Проте стався один припадок, що малощо не попсував всего: один французький вояк на власну руку застрілив німецького полковника, особистого приятеля Гітлера, коли цей вступив у браму Парижа. Це так розлютило Гітлера, що він малощо не поламав умов *і не приказав знищити Парижа.* Інтервенції Булита запобігли цьому і Париж став врятований.

ІКЕС КРИТИКУЄ ВИЛКОГО.

ВАШИНҐТОН. — Ґаролд Ікес, „гостроязикий" секретар внутрішних справ, виголосив через радіо промову, в якій назвав вступну промову Вендела Вилкого, републиканського кандидата, демаґоґічною і з дешевенькими штучками політичної пропаґанди. Головно називав він „дешевенькоґ політичною пропаґандою" визов Вилкого, щоб Рузвелт ставав із ним на публичнім місци до дискусії над ріжними державними справами.

КОРАБЕЛЬ „АМЕРИКЕН ЛІДЖЕН" У НЕБЕЗПЕЦІ.

ВАШИНҐТОН. — Американський уряд дістав знов пересторогу з боку Німеччини, що корабель „Американ Ліджен", який везе з Фінляндії 897 американських утікачів, знаходиться в дуже небезпечнім положенні, бо він саме переїздить через води, що ґусто засіяні німецькими мінами. Водночас американські власти подали до відома, чому вони, не звертаючи уваги на німецьку пересторогу, таки звеліли цьому кораблеві їхати через ті небезпечні води. Причиною цього було це, що інші води, куди радили їхати німці, ще небезпечніші і ще ґустіше засіяні анґлійськими мінами. Шлях для корабля „Американ Ліджен" накреслив американський адмірал Кларк, шеф морських операцій.

ДВО-ОКЕАННА ФЛЬОТА.

ВАШИНҐТОН. — Сенатський комітет наділів одноголосно ухвалив гроші, в висоті поверх пять біліонів долярів, на розбудову „дво-океанної фльоти", себто такої, яка достаточно обороняла б Америку від можливих напасників із обох боків.

АМЕРИКА ОБСТОЮЄ СВОГО СТАНОВИЩА В КИТАЮ.

ВАШИНҐТОН. — Підсекретар стейту Сомнер Велес вислав інструкції адміралові Гартові, командантові американських морських сил на Далекім Сході, щоб він далі видержливо обороняв позиції Америки в Шангаю, зокрема в інтернаціональній частині і не забирав звідтам американського війська. Анґлійці вже згодились забрати звідтам своє військо, але анґлійську частину мають окупувати американські війська. Знавці тамошніх справ говорять, що під кінець цього тижня, коли анґлійські війська зачнуть опускати інтернаціональну полосу, а на їх місце приходити американські війська, готово прийти між Японією і Америкою до нового напруження.

МОЖЛИВІСТЬ ЗАНЯТТЯ ҐРЕНЛЯНДІЇ АМЕРИКОЮ.

ГАЙД ПАРК. — Президент Рузвелт був у безупиннім контакті з Вашинґтоном, обговорюючи подробиці спільного канадійсько-американського порозуміння про оборону. Порозуміння, як кажуть, обіймає плян заняття Ґренляндії, що опинилася поза опікою Данії після її заняття німецькими військами. Таксамо є можливість заняття французьких островів Ст. Пер і Мікельон.

БРИТІЙЦІ ДАЛІ АТАКУЮТЬ ВОРОГА З ЛІТАКІВ, А НІМЦІ ПРИТИХЛИ

З невідомих ближче причин німці нагло припинили масові налети на Анґлію. Погода така, що сприяє нападам. Значить, що мряка не є причиною. Тому британці шукають іншої. І твердять, що коли не іде тут про якусь німецьку „несподіванку", то властива причина є в тому, що німці понесли в останніх днях дуже великі втрати в літаках і летунах. Самої останньої неділі втратили вони, як тепер остаточно обчислено, 144 літаків, а від минулого четверга понад 700 літаків і коло 1,000 летунів і літакової обслуги. Зате британці вийшли з боротьби з малими втратами і тому продовжають свої налети зі скріпленою силою. Бомбардують між іншим постійно італійські міста Міляно й Турин, перелітаючи далі Альпи, проти чого протестує Швайцарія під натиском Італії. Британці бомбардували теж і німецьку територію, зокрема німецьку алюмінійну фабрику, а також і величезну фабрику цепелінів над озером Констанца. Знову налети на пристань Больонь на французькім побережу майже цілком знищили ту торговельну пристань, що тепер є в німецьких руках.

НІМЦІ ВІДГРОЖУЮТЬСЯ

Німецьке командування заповіло, що якщо британці не будуть трактувати німецьких парашутистів як правильних вояків, то вони будуть в такий самий спосіб поводитись з британськими летунами, що попадають в німецький полон. З того вносять, що треба надіятись, що німці таки будуть вживати парашутистів теж і в Анґлії.

ЗІСТРІЛЕНО ТІЛЬКИ ЧОТИРИ НІМЕЦЬКІ ЛІТАКИ

Британське воєнне звідомлення стверджує, що не було майже ніякого німецького нападу на Анґлію, бо зістрілено всього тільки чотири літаки.

АМЕРИКАНСЬКІ КОРАБЛІ СТЕРЕГТИМУТЬ КАНАДИ

ВАШИНҐТОН. — Серед вашинґтонських політичних кол кружляють такі думки, що вже в короткому часі американські воєнні кораблі будуть стерегти канадійських берегів. Ці *кола припускають, що до цього пляну прийшло в часі* останньої розмови між президентом Рузвелтом і канадійським премієром МекКензі Кінґом. Колиб до цього справді прийшло, тоді не треба буде продавати Анґлії „перестарілих" контрторпедовців, бо Анґлія зискала б на тім у той спосіб, що відтягнула б на домашні води ті свої кораблі, що нині мусять стерегти канадійські береги і морські шляхи, що провадять до Канади. Водночас вашинґтонські політичні кола признають небезпеку цього пляну; бо що буде, колиб німецька субмарина, або морський рейдер, напали на американський воєнний корабель і звели з ним боротьбу?

Президент Рузвелт тепер занятий підбором людей на важне становище членів американсько-канадійської оборонної ради.

ЧИСЛО ВІЙСЬКОВИХ ДОБРОВОЛЬЦІВ ЗРОСТАЄ

Військові кола подали до відома, що число добровольців до армії постійно зростає. Минулий тиждень знов побив попередний тиждень, що на мировий час осягнув рекорд. В минулім тижни записалось добровільно до війська 8,605 добровольців.

БЛАГАЄ ДОПОМОГИ ДЛЯ ФРАНЦІЇ

ПАРИЖ. — Мисс Ен Морґан, президентка американської допомогової акції для Франції, каже, що французи остали далі французами і не змінили своєї шкіри, як опинились під німецькою окупацією. Вона благає помочі для них, апелюючи до американців від імені Американських Приятелів Франції. Просить глядіти на справу з гуманітарного боку, а не з політичного. Каже, що німці мають подостатком всього, що їм треба, але французи не мають.

ТАНЦІ НА СВІТОВІЙ ВИСТАВІ

Щотижня в пятницю на площі „Американ Камон", на Світовій Виставі в Ню Йорку відбуваються народні танці ріжних національностей. В часі тих танкових пописів одна ґрупа вчить національних танців якусь іншу ґрупу. Останній раз ґрупа ірляндських танцюристів під кінець танцювала мадярського чардаша. Тим танцям приглядаються маси глядачів, яким ті танці припали дуже довподоби. В цю пятницю, 23. ц. м., відбудуться також такі танці на згаданій площі на Світовій Виставі, і, як нас повідомляють з Світової Вистави, в тих танцях братимуть участь ріжні ґрупи українських танцюристів, як Кружок українських танцюристів з Ню Йорку, Клюб українських танцюристів з Елізабет, Н. Дж., Клюб українських танцюристів з Джерзі Сити, Н. Дж., „Український танок" з Ню Йорку, та Клюб українських танцюристів з Ню Йорку.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

НЕЩАСЛИВА ПРОБА. — Це не образок з европейської війни, а сцена з Інґелвуд, Каліфорнія. Бомбовик системи Доґлеса, що їх виробляють для вжитку в Европі, упав в часі проби та забив одного чоловіка. Є це бомбовик, що „поринає" із скоростю 350 миль на годину.

ПОКИЩО БРИТІЙЦІ В ВІЙНІ ТАКИ ГОРОЮ, КАЖУТЬ НЕВТРАЛЬНІ

ЛОНДОН. — Військові знавці й дипльомати, що як невтральні приглядаються воєнним подіям, стверджують, що німці без сумніву завдали Анґлії поважні матеріяльні втрати. Є і втрати в людях, при чому потерпіло головно цивільне населення. Але, коли брати під увагу цілість, себто все те, що німці осягнули на протязі 12 днів, підчас яких масово наступали на Анґлію, то вийде, що той „бліцкріґ" не вдався. Очевидно, кажуть згадані знавці й дипльомати, що можливо, що це все є щойно вступом, бо якби не було, а німці все ще мають великі резерви. Та коли брати річи такими, якими вони є, то нема сумніву, що німці не осягнули того, що бажали, коли зачали наступати. Британці є рішучо в кращому положенню. Їхні напади й оборона є успішніші від німецьких нападів і німецької оборони.

Інакше як з Польщею.

Далі підкреслюють, що повітряні налети німців на Анґлію не можна ніяк порівнувати з успіхами німецьких летунів в Польщі. Кажуть, що в Польщі не було властиво ніякої боротьби, бо не було ніякого спротиву. Зате в Анґлії є цілком інакше.

БРИТІЙЦІ ОПУСТИЛИ СОМАЛІ.

ЛОНДОН. — Британське воєнне командування подає, що британці відступили цілковито зі своєї посілости Сомалі в Африці. Вивезли зі собою все військо, включно з хорими і раненими вояками. Також вивезли гармати і воєнне добро, а що не могли вивезти, те знищили. Значить, що італійці зможуть забрати тепер пристань Берберу без боротьби. Сталося це тому, що британцям треба зібрати більші сили на оборону Єгипту. Це, що тепер сталося, можна було легко передбачати. І можна було пробувати тому зарадити в такий спосіб, щоб стягнути більше війська. Та британське воєнне командування не вважало Сомалі за таке важне, щоб його боронити зі шкодою для цілости воєнної кампанії. Тому вдержувано його так давго, поки можна було завдавати наступаючим італійцям поважні втрати.

ІТАЛІЙЦІ НАСТУПАЮТЬ З ЛІБІЇ.

ЛОНДОН. — Анґлія готова до оборони Єгипту. Вона певна, що італійська армія, що згромаджена в Лібії, зачне зараз наступ на Єгипет.

„БРИТАНІЯ, ЦЕ ОДИНОКИЙ ВІЧНИЙ ВОРОГ", КАЖУТЬ ФАШИСТИ.

РИМ. — Італійська преса знову гостро атакує Анґлію з нагоди нових летючок, що їх розкидали в Міляно й Турині британські летуни, коли бомбардували фабрики муніції. О одній з таких летючок сказано, що Анґлія не була ніколи ворогом Італії й не є ним тепер, бо ворогом її є тільки Гітлер. І його треба винувати за те, що італійське населення терпить від бомбардувань. „Джіорнале д'Італія" друкує цю летючку і пише в передовиці про „глупоту" британських правлячих кол, що „ведуть британську імперію до руїни". Далі кажеться в статті, що британці не годні зрозуміти, що італійці мають „тільки одного дідичного ворога — Велику Британію". При кінці сказано, що „вісь" означає боротьбу „двох молодих народів" за „нову цивілізацію".

АЛЯРМУЮТЬ БЕРЛІН.

БЕРЛІН. — Столиця Німеччини надіється кожної хвилі налету британських летунів. Це видно по тім, що одної ночі двічі алярмовано населення підчас сну. Та налету не було.

ПРОЗРІВ ПІДЧАС АЛЯРМУ.

БЕРЛІН. — З Ґановер доносять, що підчас алярму про летунський налет, виносили з кімнати сліпого чоловіка, що підчас поспіху вдарив себе сильно головою в ліжко. Чоловік той, як рано пробудився, завважив, що бачить на праве око. Удар в голову повернув йому зір, що сталося наслідком певного нервового потрясення.

НАРАЗІ НЕ ҐРОЗИТЬ ҐРЕЦІЇ НІЧОГО.

АТЕНИ. — В грецько-італійський конфлікт вмішалась Німеччина і виходить на таке, що Італія не буде наразі далі натискати на відступлення їй певних територій. Сталося це мабуть наслідком того, що виходить, що як Совєти так і Туреччина приобіцяли Греції допомогу, якщоб мало прийти до територіяльних змін на Балкані коштом Греції. Італійські ґазети перестали нагло кампанію проти Греції, що розгорілась на великі розміри.

ФРАНЦІЯ ПРОТИ ЧУЖИНЦІВ.

ВІШІ. — Чужинці-лікарі не будуть могти практикувати далі в Франції, як це було досі. Лікарами зможуть бути тільки родовиті французи, або ті, що родились в французьких кольоніях. Усі інші мусять виказатись науковими працями в користь Франції чи службою в французькій армії.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holodays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За кожду зміну адресі платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

БУДЬТЕ У РЯДІ ПРАЦІВНИКІВ

Хочемо втягнути якнайбільше наших громадян до ряду, в якому находяться ті наші працівники, що дбають про наше майбутнє, про те, щоб закріпилося в Америці те, що збудовано українськими руками, українською посвятою і українськими грішми. Маємо тут на думці в першу чергу тих, що дбають про закріплення і зріст цеї народньої установи, що зветься Український Народний Союзом.

Про те, чи У. Н. Союз є потрібний, писати не будемо. Ледви, чи знайдеться уже яка думаюча людина, щоб не визнала тих заслуг, які положив У. Н. Союз для нашого добра. При тому хочемо тільки звернути увагу на те, що У. Н. Союз це теж і справжня американська організація. Наші батьки свідомо й з розвагою вибрали тому 46 років день народин Юрія Вашингтона, Батька Краю, на народини У. Н. Союзу. Вони це при народинах виразно зазначили і підкреслили, що У. Н. Союз повстає на американській землі завдяки великим ідеям, які лягли в основу тих законів, якими порядкуються Злучені Держави. І як тоді, так і пізніше, У. Н. Союз твердо обстоював ті ідеали і в їх дусі виховував своє членство, цілу американсько-українську суспільність. Так було завжди. І так є сьогодня. І ніхто й ніколи не докаже, що було чи є інакше. Колиж тепер в Америці іде акція за те, щоб посилити чування над згаданими ідеалами і охоронити таким чином наш край від діянь ріжних елементів, що ведуть проти-американську, підривну роботу, то ми можемо сміло й отверто сказати, що в У. Н. Союзі є самі льояльні американські громадяни, що служать американським ідеалам не за страх, а за совість. Це самі найвірніші діти Злучених Держав, бо їх У. Н. Союз десятками літ виховував в такому дусі, що Злучені Держави — це найкраща, найбагатша, й що найважніше, найсвобідніша земля.

Дбати, щоб того роду організація розвивалась, являється отже природнім обовязком кожного американського громадянина чи громадянки, що є з української крови. Зо спису, який появився в „Свободі", а виданий Головним Екзекутивним Комітетом У. Н. Союзу, виходить, що є поважне число урядників, організаторів і членів цеї організації, що й цього року ревно працювали над приєднуванням нових членів. Але так є, що на 469 відділів У. Н. Союзу є 216, що не виказують участи в кампанії за приєднування нових членів до Союзу. Думаємо, що в другій половині року ті відділи, що спізнились з працею, це опізнення направлять. У. Н. Союз мусить діставати молодь, мусить постійно молодніти. Колиж тепер на протязі найближчих місяців маємо переписати 2,100 дітей з Молодечого Департаменту до старших, то хтось мусить подбати, щоб цей Молодечий Департамент заповнити молодими членами-дітьми. Тому і треба бути в ряді з тими, що вагу цеї справи розуміють і дбають про постійний зріст У. Н. Союзу.

ТРАГЕДІЯ ПРИБАЛЬТІЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Трагедія цих трьох малих держав, окупованих московськими гордами і включених до меж московської вязниці народів, є частиною великої европейської, а навіть світової, трагедії. Коли війна є сама по собі лихом, то держави, які беруть у ній свідому участь, знають принаймні, за що змагаються і чому лихо війни терплять. Маліж самостійні держави і недержавні нації мусять терпіти наслідки війни як землетрус, повінь та інші елементарні лиха. Намагання протиставитися такому стану міжнародні відносини шляхом утворення регіональних союзів малих держав, як бачимо на прикладі сучасної війни, показалися даремними. Ані союз північних держав, ані Мала і Балканська Антанта не спромоглися оборонити своєї невтральности. І це досить зрозуміло. Ніякий союз держав ані малих, ані великих, не може заступити національної єдности в межах одної великодержави вже тому, що такий союз не витворює ані спільного війська, ані спільноти збройних засобів, що перевищують економічні сили кожної з малих держав. А спільність політичних і господарських потреб і інтересів окремих держав не може ніколи бути остільки значною, щоб заступити єдність нації. Спільність історичної долі і традиційної боротьби прибалтійських держав, наприклад, не могла перешкодити Литві удержувати протягом багатьох років ближчі відносини з Москвою наслідком боротьби проти Польщі, також як і московський напад на Фінляндію не спонукав прибалтійські держави виступити спільно проти Московщини, хоч це й моглоб урятувати їх всіх.

Трагедія прибалтійських держав підносить не лише питання відносин поміж великими й малими державами, а поважно ускладнює питання відносин поміж самими великими державами, а перед усім вона підносить питання про відносини поміж европейськими великодержавами та Московщиною. Неможливість боронитися власними збройними силами проти якоїсь з великодержав примушує природно малі держави піддатися під опіку тої чи іншої великодержави, але ніяка мала держава не згодиться, розуміється, ані віддатися, ані бути відданою під „опіку" Московщини. Тимчасом, коли нині віддається Московщині три прибалтійські держави, то чому не є можливим, що завтра їй віддадуть Швецію, Румунію чи Туреччину, чи лише частини цих держав, чи якихсь інших. Отже сучасні відносини великодержав до Московщини затроюють вже їх відносини до малих держав.

Не зважаючи на те, що й простір й число населення прибалтійських держав без порівнання менші ніж українських та білоруських земель, які входили до складу колишньої Польщі та були окуповані Московщиною, прилучення цих держав до СССР викликало без порівнання більше вражіння. Є це вражіння справжнього европейського скандалу. Причин цього кілька: На анексію Західньої України та Білорусі Московщиною не було звернено особливої уваги в Европі перед усім тому, що діялось це в самім початку війни; проти цеї анексії не протестували й західні великодержави, тому мовчала й преса малих европейських так званих демократичних держав, які могли тоді ще спускатися на оборону західних великодержав, вірючи в остаточну їх перемогу; прибалтійські держави анектовано по скінченні, принаймні тимчасовім, війни на континенті, та анектовано під гаслом урядження „нової Европи", в якій сфери інтересів великодержав будуть відмежовані. Брехливість московських аргументів про визволення українців та білорусинів з „ярма польських капіталістів та дідичів" була очевидно. В Европі це загально і добре відомо. Але тут мінялося польську неволю на московську так, що „прилучувалося" українські та білоруські землі до їх національних материків під московською владою. Це відноситься також в деякій мірі й до Північної Буковини та кількох українських повітів Басарабії. Але ніодного з цих наскрізь позірних аргументів не можна прикласти до прибалтійських держав, самостійність яких визнано в цілім світі ще перед двадцяти роками.

Ганебна комедія переведення „демократичних" реформ і виборів до нових парляментів, які дали величезну більшість для прихильників московського уряду під терор червоної армії і нарешті „просити" Найвищу Раду СССР приняти їх дотичні держави до складу Совєтського Союзу викликали найбільшу огиду і глибоке обурення в цілій Европі. Не зважаючи на те, що вислови цих почуть в пресі не могли бути дуже приємними для Берліна і Риму, в невтральній пресі звилося немало статтей, в яких ганьбилося хижацтво московського імперіялізму. Зокрема в „Журналь де Женев" зявилось передова стаття старого і відомого приятеля і оборонця поневолених націй СССР, директора щоденника, Жана Мартена, де він гостро виступає проти анексії прибалтійських держав та висміває дотепно зле уряджене „навернення" їх до большевизму.

Комедію „соціялізації" прибалтійських держав так зле уряджено, що вона зрадила терористичні методи московського уряду не лише в цих державах, а й в окупованій Західній Україні та Білорусі, а навіть і на чужонаціональних землях самого СССР. В Европі було загально відомо, що большевицька пропаганда мала найменше успіху в прибалтійських державах, які добре памятали московську неволю, і то не лише в Естонії та Латвії, а навіть і в Литві, яка в своїй закордонній політиці користала часом з допомоги московського уряду. Прибалтійські держави відмовилися, як відомо, в найбільш рішучий спосіб приняти совєтські „гарантії", з чого Кремь скористав для того, щоб проволікати без кінця наради з представниками західніх великодержав в Москві і нарешті зірвати їх, спровокувавши війну в Европі... І тепер, ціж самі прибалтійські держави ніби навертають фронт на цілій лінії, переводять у себе большевицьку революцію і з власної волі просять приняти їх під високу руку „батюшки" Сталіна. Лотиші, естонці та литовці звязляються на 90% на вибори і віддають свої голоси агентам Москви цілком так, як роблять це українці, кавказці чи туркестанці. Отже поміж націями раніше та тепер поневоленими нема властиво ніякої ріжниці, і коли нема сумніву, що прибалтійські народи примушується терором брати участь в ганебній комедії большевицьких виборів та іншої „соціялізації", то не може бути сумніву і відносно того, що Московщина панує над Україною та іншими раніш поневоленими чужонаціональними землями лише засобами найгіршого терору. І українці мусять зсувати і спопуляризувати це найширше в цілій Европі та Америці, не жалуючи ані сил, ані засобів, та остерегти культурний світ перед небезпекою московських методів в міжнаціональних відносинах Европи.

Дуже наївно булоб сподіватися відмежувати Европу від СССР та гадати, що московські захланність можна чимсь вдоволити. Поруч з анексією прибалтійських держав готує московський уряд новий напад на Фінляндію. Московські агенти, згромаджені в „Товаристві Приязні з СССР" у Фінляндії розвивають гарячкову діяльність, і не зважаючи на те, що ціле „товариство" числить ледви кілька тисяч, має вони перетворити свій тижневик на щоденник, розуміється за московські гроші. Не менш чинні московські агенти й на півдні, на Балкані. З нагоди прибуття совєтської місії до Білгороду уряджено біля двірця дуже галасливу демонстрацію московсько - югословянської приязні. Не менш урочисто витано і совєтських футболістів в Софії. Московська акція в Болгарії тим небезпечніша, що її відокремлює від СССР лише вузьке пасмо румунської території навколо дунайського гирла.

Не треба бути великим пророком, щоб знати наперед, що коли СССР не буде розділений на його національні складові частини, то відносини поміж великодержавами та меншими державами в Европі не будуть багато ріжнитися від відносин поміж Московщиною та поневоленими націями СССР, бо до великодержав, які собі ради з московським хижацтвом дати не встані, не можуть менші держави мати довіря. Наслідки цього в Европі булиб очевидно не інші ніж в межах СССР, де боротьба поневолених націй проти Московщини знесилює державу і робить її предметом чужої великодержавної політики.

Трагедія прибалтійських держав, для яких українці мають якнайбільше співчуття, є трагедією цілого нашого континенту, який війна примушує терпіти поширення московського хижацтва. Окупація Західньої України та Білорусі Московщиною та утворення пяти нових совєтських Республік коштом европейського земельного простору з багатьома міліонами европейської людности є найбільшою ганьбою не лише для цілої Европи, а й цілого культурного світу, що загрожує перед усім Евразії найтяжчими наслідками.

К. Волинський.

ХТО НАЙМАЄ НАПАСНИКІВ?

Читаємо телеграму „Асошіейтед Прес" з Вашингтону: Нюйорський рахунковий експерт, Остин Смит, сказав у сенатській комісії для міжстейтової торговлі, що його наняли в 1936 році, щоб він написав звіт, некорисний для Радіо-Корпорації Америки, так, щоб той, хто його наняв, міг мати зиськ з підприємством. А його наняв „каже Смит, Петрик Паверз з Вестпорт, Конн., бувший директор фільмового підприємства. Смит мав написати фінансовий звіт, який наробив би клопоту Радіо-Корпорації. „Потрібний матеріял достарчив Паверз. У звіті треба було скритикувати адміністраційну й фінансову структуру компанії. Після написання такого звіту, як каже Смит, Паверз виторгував для нього заняття в Радіо-Карпорації з платнею $20,000 до $25,000 у найближчих 4 роках. Смит не сказав, чи Паверз справді „навязав звязки". Другого свідка, Родмонда Магафті, питав сенатор Тобі, чи він пробував коли дістати заняття від адвокатів або інших осіб, що були звязані зо справами, які внесено до суду.

Отже цікаві відомости. Щоби дістати гроші, не „конче треба на них працювати. Деколи можна шукати напасти, і людей, щоб окупитися перед напастями, годяться напасникам платити. Це називається чужим словом „шантаж". Хоч як воно дивне й неморальне, а таке буває.

Згадуємо про це тому, бо і в нас появляються час до часу напасти, на перший погляд зовсім безцільні. Бо може бути правдою, що то хтось, колись, десь зробив якийсь промах та потерпів якусь невдачу, зробив якусь помилку, чи допустився якогось недогляду. Хто то може бути досконалим у своїм житті? І хто з людей, що активні, може бути без помилки? Ба, навіть, хто може пережити життя „без гріха"? — „Хто з вас без гріха, хай перший кине на оцю жінку каменем!" — сказав Христос, коли фарисеї обжалували цю жінку в явнім гріху. Ніхто не відважився, і фарисеї розійшлися зо стидом. Та не мають подібного стиду ті, що не знати з яких причин, допомагають злочинним елементам, що далі намагаються нищити український рух в Америці, представляючи його таким, що є під „націстівською опікою". Хто з чужих таку акцію попирає і дає на неї гроші, легко догадатись, але зате тяжче вийти наверх з українськими іменами клеветників і шантажистів. А вони є. Це вони достарчають „матеріяли", себто брехні й клевети, які визискуються, може й несвідомо, газетами, що виходять англійською мовою. Коли цю нікчемну працю ведуть якісь одиниці з українського роду, то само собою виринає питання: „В якій цілі це роблять? Чи це особисті розрахунки? Чи це може напасники платні, якимись посторонніми силами? А як так, то хто платить цих напасників?

С. ЧЕРКАСЕНКО.

ПРИГОДИ МОЛОДОГО ЛИЦАРЯ

РОМАН З КОЗАЦЬКИХ ЧАСІВ

ТОМ І.

(12)

— Нічого... — буркнув не ворохнувшись.

— Як то нічого! — аж руками в поли вдарила закудкудакавши сполохано квочкою, Василиха. — Таж у тебе, бачу, з самісінького ранку ріски в роті не було!.. Та підійми голову, чого похнюпився? дай подивитися на тебе, — може хворий ти, хай Господь милує, Цариця Небесна...

— Зовсім я не хворий, — промовив він, глянувши неньці в вічі, й якось криво усміхнувся. — Вигадують...

— Та як же не хворий! — аж руками сплеснула Василиха, пильно вдивившись в нього. — Та ти змарнів зовсім, і очі позападали... Ой, лишечко! мені!... Чом ти не обідав, скажи мені?...

— Невже не обідав?... — щиро здивувався парубок. Хм... чудасія... Мабуть, їсти не хотілося.

— Та чогож не хотілося?... Ой, Божеж мій! зурочили мені дитину, — щоб я з місця не зійшла, як не зурочили! А хто, хто, хто?... Не інакше, як оті харцизяки січові, оті характерники, бодай їм світасонця не діждатися більш! Ходи, синку, в хату та будемо хоч вечеряти, — може воно минеться, а ні — то бабу Мачачку гукну пошептати...

Мати, зрадівши, що парубок трохи ніби повеселішав, заметушилася коло вечері та все бурчала й сипала прокльони на чубаті голови запорозькі. Припинила їх тільки за столом, за хлібом святим. Дивилася на сина, з якою охотою він їв, і потроху заспокоювалася. А все таки цікаво було довідатися, що з ним.

— Десь учора вечері був і знову з отими гульвісами? — обережненько почала вона.

Він ласкаво подивився на неї, не відриваючись від їжі, й засміявся.

— Був і не був, мамо, — відповів.

— Водись, водися з ними, вони напутять... Аякже... на все добре напутять... Батько завіявся, безвісти, а може й на той світ, то й тебе напутять...

— Це правда, мало, — помовчавши трохи, почав Павло. — Один уже казав мені, щоб кидав усе й їхав на Січ...

— На будячині верхи? — гримнула стара, знову дратуючись. — Сідало наколеш.

— Давав коня з сідлом, одежу, зброю й навіть грошей на дорогу.

— Ов?!... Де це такий щедрий вирискався?... Слухай їх сину, — вони тобі й золоті зорі в небі подарують, тільки позбирати їх мусітимеш сам.

— Ні, мамо, цей насправжки.

— Звідки це такий доброчинець узявся?... А сам же як? — гнали його пішки побіжить на Січ, чи коняці за хвоста вчепиться?

— Ні, — засміявся Павло, — сам він тут зостанеться в лейстровиках.

— Отакої! міняє шило на швайку! — мовила Василиха й раптом гостро вдивилася в сина, діткнута якимсь тривожним передчуттям. — А власне... чого це в нього до тебе саме така велика ласка?

Павло помовчав хвильку, спаленівши, як варений рак, а далі несміливо:

— Та... не знаю, як вам і казати...

— Кажи, кажи вже, коли почав, — чого раки печеш?

Павло рвійним рухом відсунув від себе миску й насупився.

— Він побачив Орисю й закохався в неї... от!

Василиха отетеріла. Вона нічого не зрозуміла.

— Яку Орисю?... Що ти мелеш півтора людського?

— Орисю... вдови Оберемчихи Орисю, — не знаєте, чи що?...

Стара й ще не второпала.

— Гаразд... А тобі яке діло?

Павло спалахнув:

— Як то, яке діло?... Таж то моя дівчина, а він: відкаснися, каже, від дівчини, а за це матимеш від мене й коня, й зброю, й одежу.

Василиха аж підскочила на місці.

— На якого дідька — не при хаті згадуючи — воно тобі... одежа тая харцизяцька та зброя?... З жидами канівськими герці справляти, чи що?... Чом ти не послав його під три вітри?... Чи може...

Страшна думка блискавкою протяла їй мізок, і вона з острим підозрінням ловила його блукаючий у замішанні погляд.

— Та... бачте... — почав він, то почервонівши, то підіймаючи очі, — він питав... той... чи до мислі мені січове товариство...

— А-га, ось воно що!... І ти сказав, що до мислі?... Кажиж, чого замовк?...

В серці в неї кипіло, й вона на превелику силу здержувалася, поки випитає все.

— Авжеж, що до мислі мені, бо... комуж воно не до вподоби! — зважився нарешті вимовити Павло й уперто глянув матері в вічі. — Але я не піду з ними, бо... хочу одружитися з Орисею.

Мати ще трималася й удавано спокійно розпитувала далі:

— Так, так... А тиж її... Орисю твою свою, питав, — піде вона за тебе?

— Ні, ще не питав. Сьогодні хочу оце піти дізнатись...

— Ну, а як дівчина, що ви із своїм гонивітром низовим менжуєте нею, як цигани кобилою, піднесе тобі гарбуза?

Зір у парубка став ще впертіший, немов би аж скамянів.

— Не піднесе... А як піднесе, то все одно життя мені тут нема.

— На Січ майнеш, тобто? — промовила вона глухо й підвелась.

— Подамся, бо що маю тут робити?

Мати підійшла до печі вхопила макогона.

— А оце бачив? — показала йому.

Павло засміявся.

— Облиште, мамо... Я не маленький. Сами добре знаєте, що це пусте...

— Та знаю, знаю... які тепер поставали... великорозумні дітки...

(Дальше буде).

ЗАПІЗНО! Генерал Вилйем Е. Шед пригадував конгресовий комісії, що відложення примусової військової служби перешкодить покликанні 900,000 людей до армії цієї осені.

ВИСЕЛЮЮТЬ УКРАЇНЦІВ НА СИБІР

(З часопису „Канадійський Фармер").

Ошава, Онт., 5. червня.

Шановна Редакція „К. Ф." Прошу помістити цей лист, який я отримала від своїх рідних, а також і від родичів зі совєтської Росії. Нехай ці листи розкажуть українському загалові тут на еміграції, де нашим батькам, братам і сестрам червона Москва землі наділює. Нехай довідаються українці тут в Канаді і Америці, яку то неправду пишуть Сталінові піддані у своїх газетах.

Дорогі браття і сестри! Підносіть голос протесту проти виселення москалями мирного українського населення з рідної землі в Сибір рубати ліси на загибіль. Чиж українцям, напр., із повіту Чортків було потрібне виселення? Чи їм потрібна була Сталінова еміграція в сибірські пущі, де ще 25. березня були 50 ступневі морози? Знаю одну родину, що її большевики виселили на Сибір. Та родина жила на 16 моргах поля, а було їх четверо: 57-літній батько, 50-літня мати і дві дочки, одна 18, а друга 15 літ. Чи з них хоч одно здібне до рубання сибірського лісу? Дівчата учились в українській гімназії в Чорткові.

Українці! Старайтеся, щоби ця вістка була розповсюджена. Давайте нашим червоним сталінцям читати, так як ми даємо листівку від тата а також листи від кревних з Галичини читати усім тут в Ошаві. Досить вже писати неправду в комуністичній пресі! І ви українці усі старайтесь, щоби поставити брехні кінець. Не кооперуйте з комуністами! Знайте, що вони стремлять до революції, тоб то до знищення народу, навіть в такім краю, як демократична Канада, де є дійсна а не Сталінова демократія. Сталін також голосив про свою „демократію", та ця „демократія то одно страшне нещастя над народом.

Кому попадала в руки большевицька газета, той знає, що від самого початку перебрання большевиками влади в Росії до досі робітники дістають там за свою працю в колективі вимірену плату так, як в Галичині на фільварку пан вимірував плату свому форналеві, який ледви з того жив. Український нарід хоче жити своїм вільним життям, так як його батьки жили, свобідно, насвоїх власних господарствах. Український нарід не хоче і не буде наймитом комунарів!

Наші комуністи аж зі шкіри вискакували з радости, що Сталін загарбав Галичину. Вони не знали, що робити і як за то Сталіна хвалити, що завів в Західній Україні страшне невільництво. Прийшов час, дорогі браття і сестри, щоб тих людей спамятати, бо вони не знають, кого хвалять, та що роблять...

Дорогі читачі! До Галичини поїхало з Канади багато одиниць з тих, що то аж під небеса вихвалювали комуну. Багато з вас, читачі, навіть особисто знаєте тих, що поїхали. А чи хоч один з них що написав? А писати можна, бо, як знаємо, другі люди пишуть. Але від них нема нічого, бо вони своїми очима побачили, що комуна не така, як їм в Канаді прихвалювали.

Тому прошу Ошавців, що хто собі бажає перечитати ті листи, які я одержала з краю, то нехай нас відвідає, а кому з краянів за далеко, то нехай напише. Подаю тут точну адресу: К. Фіцик, 353 DREW ST., Ошава, Онт. Ми повідомляли своїх рідних в Канаді, але вони комуністи, то не приїхали побачити листи від своїх рідних вуйків, бо їм, видно, комуна рідніша від вуйків і більш інтересна, як опис нещасного життя під московськими комуністатами.

На днях я читала письмо від тої родини, про яку була повище згадка, що її червоні комунарі по заняттю Західної України виселили з одного села чортківського повіту на Урал. Як було сказано, родина мала 16 моргів поля. В розумінні Сталінських посіпак це були куркулі. Таких куркулів виселили з самого тільки чортківського повіту дуже багато.

В тім повіті деяким українським родинам вдалося після тамтої війни купити дещо поля при парцеляції земель графа Лянцкоронського. Були такі, що купили по два або три морги, а були випадки, що люди купили від 10 до 16 моргів. Тих українських кольоністів Москва виселила в глибоку Росію. Саме одна родина виселена в Уральські гори надіслала до своєї дочки в Канаді **карточку** і на ній написано:

„25-го березня, 1940.

Дорогі діти! Повідомляємо вас, що живемо на виселенні. Я, мама, Стефця і Оля находимося в Росії під Уралом над рікою Коса. Рубаємо ліси. Сніг великий на один метер. Морози доходять до 50 степенів. Живемо добре. Як Робінсон. Дорогі, любі діти! Памятайте о нас. Як ласка і як ви годні, то напишіть що знаєте. Посилка може бути до 8 кільограмів (около 20 фунтів. Ред.). Поздоровляємо вас, і т. д.

Ваші родичі і сестри".

Дорогі читачі. Прочитавши той лист, я старалася побачити комуністичну пресу і попала на число 152 „Укр. Щоденні Вісти", Ню Йорк, Неділя 2-го червня, 1940. Заголовок: „Фабрики в русі". Якась Ева Антошко, яка вже в Ню Йорку, отримала листа від брата М. Антошка з села Лагодів-Добра, повіт Перемишляни. Цей її браток прихвалює сестрі комуну, хоч згадує, що є й недостачі, бо спекулянти, каже, поховали крам, то трудно дещо купити. Але не каже, котрі то спекулянти. Бо звісно цілому світові, що московські комуністи поконфіскували всі приватні склепи. У відповідь на запит пише він сестрі, що це неправда, що наших людей висилають на Сибір, а на наших землях на місце українців висилають москалів. Правда тільки, пише він, що наїзників мазурів забрали від нас на домагання народу".

Тимчасом правдою є, що українців виселюють, про що пише і світова преса і про що доносять зі старого краю.

Ось лист від нашого своячка:

...Березень, 1940.

Дорогі родимці: Доношу вам вість, що ми, Богу дякувати, здорові: я, Петро, Олюська, тільки стрийна потрохи слаба. У нас ще зима. Сніги ще стоять і тяжко дочекатись весни. Стрий Михайло помер 10. березня. Тета Марія слаба, а тато, мама і обі сестри виїхали від нас і тато просив, щоб я подав вам його адресу. З болем серця ми їх пращали. Тата забрали на виселення 10. лютого, а стрий помер 10. березня. Так до місяця брати і розійшлись. (Тут слідує адреса засланців за Урал...)

А тепер хотілибисьмо довідатися о вашім здоровлю та як вам поводиться. Брався тато до вас поїхати, але не пощастило; а як нам поводиться, то ви певно знаєте з газет. Щиро вас поздоровляємо і т.д.

Другий лист від того самого своячка:

...14. травня, 1940.

С. І. Х. Дорогі родимці! Я писав до вас один лист, та не знаю, чи ви його отримали. Я хочу вас повідомити, що тато тепер в Росії з цілою ріднею й подаю вам його адресу. (Тут слідує адреса за Уралом). Нині 14. мая і впав сніг! Цілу зиму були морози великі і такої зими ще ніхто не памятає. Дерева овочеві повимерзали, бо весни довго не було. Тепер як люди троха обсіяли, впав сніг і нема ніякої Божої благодати ані ніякого гаразду. А що поза тим, то ви знаєте з газет і що вони пишуть, то є істина правда. Ви можете писати до тата і післати грошей. Гроші підуть. Я писав до тети, чи вона отримала того листа. Не пише, отже як де будеш з нею, го скажи. Прошу, щобисьте до мене написали, як лиш отримаєте цей лист. (І знов адреса засланців за Урал). Вони є під Уральськими горами, коло ріки Коса, що впадає до ріки Ками. Подивіться на мапу, може найдете. Ми Богу дякувати здорові. Поздоровляємо і т. д.

Підпис.

СТРИМАЙ ВІЙНУ! — Удавана війна в північній частині стейту Ню Йорк мусіла бути стримана кілька мінут, коли технічний сержант Нобел Л. Френк з 104 полку кінноти та його коні їли обідню перекуску. „Тепер може війна розпочатися нанова" — сказав сержант, як покінчив харчування.

Володимир Січинський.

ПЕРЕМИШЛЬ

Історія Перемишля сягає ще передісторичної доби. В X. столітті він був уже визначним містом. Згадує його літописець під роком 981, коли князь Володимир Великий „іде (пішов) на Ляхи" й відібрав від них Перемишль. Від того часу місто, як столиця перемиської землі, був в українських руках до року 1340, хоч на короткий час переходив під владу Польщі: після смерти Володимира Великого 1015 року та Ярослава Мудрого 1071 року. Тоді, як каже польський історик XV. століття Длугош, Перемишль був великим містом, добре укріпленим ровами, окопами та забезпеченим зброєю. 1071 року Перемишль здобував польський король Болеслав Смілий цілі 4 дні, а замок, що стояв на недоступному місці з сильними оборонними вежами, облягав ціле літо, думаючи „голодом примусити Русь здатися". Вже 1087 року Перемишль відібрав князь Рюрик Ростиславич, перший удільний князь у Перемишлі (до 1092 року), а по його смерти обняв владу його брат Володимир.

Княжі свари у XII. та XIII. століттях нераз спроваджували під мури міста ріжних „союзників"-чужинців. Угорський король Кольоман, як союзник київського князя Святополка, станув під Перемишлем 1099 року, але князі з роду Ростиславичів разом із половцями на голову розбили мадярів. Після цього Перемиська земля, разом зі своєю столицею, була в руках українських князів Володаря, Володимира Володаревича (від 1126 р.) й Володимирка Ярославича (від 1187 р.). Та за часів Володимирка Перемишль утратив значення столиці — її перенесено до Галича.

В 1210 р. Перемишль стає знову столицею удільного князя Святослава Ігоревича, але в боротьбі з Данилом Романовичем терпить від ріжних воєн, переходить із рук князів до угорської й польської корони, поки 1229 р. Данило остаточно не заволодів галицьким престолом. Та й тоді ще не було спокою, бо саме Перемишль став осередком ворожих до Данила бояр і духовенства під проводом „надвірного" боярина Олександра (1230). Збройну боротьбу проти останнього вів князь Данило довший час, поки не прийшла татарська навала.

Новим заколотом скористувався Ростислав Берладнич, проти котрого вислав Данило військо під проводом свого двірського Андрія. Хоч війська Данила здобули Перемишль, то проте бояри та змовники зєднали собі угорського й польського короля. З другого боку, Данило склав угоду з Романовичами й мазовецьким князем Конрадом.

Обидва ворожі війська станули одне проти одного 1245 р. Не зважаючи на велику силу угорських військ, Данило вигнав із Перемишля Ростислава, а 1249 р. розбив на голову поляків і мадярів під Ярославом. Ця перемога забезпечила незалежність не тільки Перемишля, але й цілої Галичини майже на ціле століття.

З упадком Галицько-волинської держави були пораховані часи й Перемишля. Галицькі міста одне по одному здобуває польський король Казимир (1340). Перемишль, під проводом славного боярина Дмитра Детка, єдиний із усіх „червенських" гордів, найдовше боронився проти Казимира.

Після смерти Казимира, Перемишль переходить разом з Галичиною під владу Людвіка Угорського, і тут із доручення короля править від 1372 р. Володислав Опольський, але 1387 р. Перемишль ізнову підпадає під владу польської корони, на цей раз аж до 1772 р. З пізніших відомостей знаємо, що 1498 р. місто спустошили турки й волохи, але вже в XVI. ст. приходять для нього спокійніші часи.

*

З памяток матеріяльної культури старо-української доби не збереглося майже нічого.

Відомо, наприклад, що в Перемишлі була катедральна церква св. Івана: стояла вона десь під замком коло пізніших міських оборонних мурів. За свідоцтвом Длугоша вона була побудована князем Володарем (умер 1124 р.) з тесаного каменю. Але вже 1412 р. польський король Ягайло відібрав церкву від українців, і 1460 р. з її матеріялу почали будувати латинську катедру. При відновленні тої катедри з кінцем XIX. ст. там знайдено камяну намогильну плиту з різьбою боярина чи князя, як дехто здогадувався — портрет фундатора первісної катедральної церкви — Володаря Перемиського. Нарешті, у скарбниці сучасної катедральної церкви, зберігається єпископська мітра, яку, згідно з переказом, зроблено з корони короля Данила.

*

Про життя міста маємо докладніші відомості з XV.—XVI. ст., коли Перемишль досягає великого розквіту й добробуту. На основі магдебурського права, що його місто дістало ще 1389 р., тут повстають численні цехові організації: цех ковалів 1471 р., ткачів 1578 р., зєдинений цех ювелірів, малярів, конвисарів[1]) і спицерів[2]) 1625 р., гончарів 1634 р. Славне було перемиське пиво, відоме вже в XVI. ст. Серед ремісників і купців XV. ст. було чимало німців.

Положення міста на вузлі більших шляхів забезпечувало розвиток торговлі, яка швидко збагачувала міщан. Тимто не диво, що в XVI. ст. Перемишль був уже й добре укріплений і упорядкований, мав свій водотяг і навіть каналізацію.

Колишній вигляд міста можемо собі добре уявити з прекрасної гравюри з 1617 р., поміщеної в VI. томі величезного видання Бравна й Гогенбергера „Civitates orbis terrarum" — себто „Держави світу" й дуже подібного рисунку способом т. зв. офорту[3]) у творі Целяріуса „Regnum Poloniae" (Королівство Польщі), виданім у Амстердамі 1659 р.

Місто, в формі неправильного пятикутника, було оточене грубими мурами, вежами та брамами. Тісно попри мури йшли рови й канали, наповнені водою, що були сполучені зі Сяном. Брам було три: Львівська або Сенаторська, побудована 1542 р., Замкова й Водяна або Краківська, і крім того „Замкова хвіртка" коло замку. Вежі, як звичайно, мали назви за цехами, які ними заопікувалися і в разі потреби боронили: Ковальська, Кармелітська або Мала, Кравецька, Мала крамарська, Шевська, Капелюшницька, Кушнірська, Лимарська. Будову оборонних мурів розпочато, здається, зкінцем XIV. ст., а в середині XVI. ст. ціле місто було вже оточене сильними мурами й вежами.

У середині міста звертала на себе увагу велика ратуша, побудована коло 1560 р. й розібрана з кінцем XVIII. ст. Була це цікава поверхова будова з підсінням надолині, нішами[4]) з фігуровою різьбою в горішній частині, прикрашена високим т. зв. атиком.[5]) Вінчала будову могутня вежа з банястим перекриттям. У північно-західній частині міста, що називалася „Владиче", була катедральна церква. Первісна будова згоріла 1535 р., й на місці її побудовано нову 1550 р. Первісно була вона, ймовірно, візантійського зразка, але з готичними формами (гостролучні вікна, фронтон, тощо). Але й ця катедра не збереглася — її розібрали в середині XVIII. ст. Про культурний стан і організованість перемиських українців свідчить і те, що при катедральній церкві в XVI.—XVII. ст. була школа і шпиталь.

В готицькому стилі була побудована й римокатолицька катедра 1460 р. й костели: Францисканів, заснований 1379 р., та Домініканів.

Крім катедральної церкви, в самому місті була ще церква св. Петра, на її місці пізніше поставлено єзуїтський костел і манастир. Церква св. Петра існувала вже 1235 р., її розібрали 1626 р.

Окремий оборонний замок Перемишля, що був поза колишніми міськими мурами (на Замковій горі, тепер у парку), побудований у середині XVI. століття, складався з двох частин пятикутної і квадратової форми, його боронило 6 веж і 2 брами. Колись один із найсильніших замків у Галичині, вже в середині XVII. ст. був у поганому стані, а в останнє відновлений у рр. 1759—1762.

З історичних джерел маємо відомості про існування в XVI—XVIII. ст. численних церков поза міськими мурами. Число їх доходить до 30. На жаль, ці відомості не повні, врівчасті, й ми не про всі знаємо, коли їх засновано, а навіть місця, де були. Подаємо їх перелік: Церква св. Трійці з Василіянським монастирем (згадка з 1407 р.) та школою при ній на вул. Баштовій ч. 7; церкви: св. Миколи на Підгір'ї (існувала до 1759 р.), св. Михайла на Підзамчі (знесена з кінцем XVIII ст.), Преображенська зі шпиталем на передмісті Гарбарі (відомости сягають XIII. ст., згоріла 1748 р.) і Вознесенська на „Татарській" горі, розібрана 1855 р. Ще менше відомостей маємо про церкви Іллі на Гарбарях (розібрана з поч. XIX. ст.), Різдва Христового над Сяном (відомости з XV. ст.), Благовіщення при колишній Львівській вул. (розібрана 1908 р.), т. в. „Казанівська" при дорозі до Ярослава, невідомої назви при добромильському шляху, манастирська Успення Богородиці в Вільчі, невідомої назви на місці будинку суду, три церкви на Знесінні — Богородична (згадка з 1542 р., розібрана в 1786 р.), манастирська Собору Богородиці при дорозі на Угорщину (розібрана 1786 р.) й Богоявленська (знесена з кінцем XVIII. ст.).

Оце власне сліди українського Перемишля старих часів! Сліди не видані вже на поверхні землі, алеж тривалі та проречисті...

*

Великі події середини XVII. століття не минули й Перемишля. Піднас переможного походу гетьмана Богдана Хмельницького Перемишля не здобуто лише випадково. Дня Дня 4. листопаду 1648 р. під місто підійшов невеликий козацький загін під проводом полковника Капустянського. Але натрапивши на несподіваний опір на Болоньї, відступив і повернувся два дні пізніше, підсилений новими частинами, що надійшли зі Львова. У місті запанував страх, польські жовніри почали тікати. Козаки вже вступили до брам Перемишля, коли в останній хвилі польська шляхта, зібравшись під проводом Карла Корнякта, вдарила у спину українських полків. Настала метушня, підчас котрої загинув сам полковник Капустянський, і козаки мусіли відійти.

Підчас поразки поляків шведами, шведські війська станули під Перемишлем 1656 р., а в найбільшому році війська семигородського князя Юрія Ракоція II. Як відомо, цей останній був у союзі зі шведами й гетьманом Богданом Хмельницьким і йшов назустріч шведським частинам та дня 29. лютого 1657 р. був у Ярославі.

Ще раз козацькі війська були під Перемишлем 1726 р., цим разом із московськими частинами.

З переходом міста до Австро-Угорщини (1773 р.) австрійський уряд звернув пильну увагу на укріплення цього важного вузла шляхів. Величезні праці над будовою нових фортифікацій розпочато 1874 р. З початком XX. століття була це найбільша твердиня Австро-Угорщини, вона займала великий пояс навколо міста на 42 кільометри завдовжки. Підчас світової війни навколо Перемишля йшли безнастанні бої з величезними жертвами в людях. Від перших днів війни австрійські війська розпочали великі праці для змічнення фортів шанцями, дротяними загорожами, тощо, і для того спалено і знищено 40 довкол[и]шніх сіл!

Облога Перемишля російськими військами тривала від 19. вересня 1914 р. до 22. березня 1915 р. Ніби насмішкою над „славянською взаємністю" було те, що командантом фортеці був австрійський генерал із чехів — Кузманек, а на чолі російської царської армії — болгарин Радко Дімітрієв, смерть несли гармати Шкодових заводів, а найбільше гинуло з обох боків... українців. Кажуть, що з 40,000 забитих вояків російської армії переважну більшість становили українці! Не маючи відповідного технічного приладдя — мокалі „закидували шапками" фортечні 30.5 цм. гармати, і вже 3. червня 1915 р. мусіли залишити Перемишль.

Підчас останньої польсько-української війни Перемишль був в українських руках від 3. до 12. листопада 1918 р.

*

Часи рухливого міського життя й гучних воєн проминули. За польської окупації Перемишль став тихим повітовим містом з 48,000 мешканцями, з них 47% поляків, 37% жидів і 16% українців, як це подає остання урядова статистика (1880 р. греко-католики становили ще 22% цілого населення). З промислових підприємств існували лише парові трачки, відомий тут також виріб шкіри і... лікеру.

*

З памяток старовини збереглася передівсім згадана вище латинська катедра в готицькому стилі, заснована 1460 р. й перебудована в рр. 1730 — 1744 в барокову стилі; далі — рештки замку з XVI ст., невеликі руїни оборонних міських мурів, на Владичому, дві ренесансові камяниці на Ринку; синагога з XVI. ст., костели: Рефорнаторів 1645 р. Францисканів 1754—1778 р. єзуїтський 1820 р. і псевдоготичний „на Кармелі" 1900 р. З українських церков: катедральна церква перероблена з колишнього кармелітського костела 1626—1630 р. барокового стилю, відновлена в рр. 1876—1884, з іконостасом відомого українського маляра Т. Копистинського; далі церква Різдва Богородиці, змальована Скрутком 1906 р., — на місці старої деревляної церкви XVII—XVIII. ст.; Івана Богослова на Перекопанні 1900 р. на місці старої деревляної 1773 р., де був парохом відомий маляр Микола Теренський (1723—1790). В церкві Різдва, м. ін., був „Страшний суд" оригінального змісту, де чорт віз на тачку старосту до пекла... З найновіших церков згадаємо церкву при Василіянському манастирі на Засянні інжиніра Льва Левинського, закінчену 1934 р.

З українських установ Перемишля за польської влади були: „Народний Дім", гімназія, жіночий інститут і гр.-катол. семінарія (заснована 1845 р., будинок архітекта Івана Левинського). З бібліотек і збірок: відомий міський архів, латинський дієцезіяльний музей, музей і бібліотека Товариства прихильників наук зі збірками з археології та матеріяльної культури (церковна старовина та етнографія). Треба зазначити, що незвичайно цінні збірки мала капітульна бібліотека й архів греко-катол. єпископства, оснований ще в 1561 р. еп. В. Гербуртом; На жаль, ці збірки були невпорядковані й недоступні для дослідів.

1) відливарники з цини.

2) різьбар на металі.

3) офорт — спосіб гравірування: мідяну дошку покривають прозорою масою, видряпують голкою на ній рисунок, випралюють кислотою, масу усувають, дошку покривають фарбою і рисунок відбивають.

4) ніша — заглиблення в стіні.

5) атик — мур, що виступає понад дах.

ДО ШАНГАЮ.

Вицофання бритійського війська з Шангаю полишає американську морську залогу на сторожі тамошньої Міжнародньої Оселі. На образку є адмірал Тома Гарт. Він пігнав туди підводною лодкою, щоб обняти команду.

В АРМІЇ.

Макс Шмелінґ, колишній світовий чемпіон кулачної боротьби, як звідомлюють з Берліна, є тепер вояком в нацистичній армії. Він вправляється в Прусії як спадун. Звідомляють теж, що він приходить до здоровля після операції на одній руці.

ШІКАГОВСЬКА ХРОНІКА

Подає Степан Куропась.

Українські підприємства цього року не вдаються, як з морального так і фінансового боку. Комітетові ріжних українських пікніків, фестивнів, прогульок, днів чи інших забав, мають дуже багато труду, щоб діло підготовити, тратять багато часу, здоровля і гроша, а у висліді, коли по підприємстві перечислять касу, то приходять до переконання, що не виплачується „шкіра за виправу". Бо хоч й прийде багато людей, то це все замало на велику громаду. А хоч кілька соток й заробиться, то й це замало на Шікаго.

Коли питати наших людей, чому не були на таким чи іншім підприємстві, то ріжно відповідають. Менш більш так:

Годі ходити на українські пікніки кожної неділі. Ходити завжди в одно і те саме місце надокучить. Був з родиною на фармі, виїхав машиною далеко за місто, над озеро. На неділю вибираюся завжди з родиною в подорож автом, бо літо мине, а нічого не побачу.

По дорозі з Джерзі Сіти до Шікаго вступив дописувач до місточка Мекаду в Пенсилвенії. А властиво не вступив, а просто був запрошений, разом з п. Смуком і Малицьким, до гостинного дому п. Дмитра Капітули. Переспали в гостях під голим небом в дуже романтичному городі власників. Рано пішли ми на Службу Божу. Місцевий парох о. Бойків мав дуже поучаючу проповідь. Жалувався, що українська робота в Мекаду і в Америці взагалі не йде так, як повинна, бо люди наші всім тим відважним, що хочуть працювати, „підтинають крила", хоч нераз навіть несвідомо. Завзивав парохіян взяти участь в „Українському Дні", що мав якраз цеї неділі дня 28. липня відбутися в Лейквуд. Шкода, що ми не могли бути присутними на того роду підприємстві, бо варто бачити, як наші лемки бавляться і працюють.

З приходом серпня прийшов до нас й сезон сінної гарячки. Люди, багаті й бідні, тікають в ліси північного Висконсину і Мішігену, бо остати в місті, значить наражуватися на цю хронічну сезонову недугу, яка як вже кого вчепиться, то щорічно відвідує його в місяці серпні. Бакцилі цеї недуги перебувають і дозрівають звичайно в бурянах і травах на порожних будівельних парцелях, від чого походить і імя цеї недуги — сінна гарячка. Цього року ніхто не косить цього сіна в місті, бо робітничі відділи Добл-Пі-Ей розпущені. Тому й міські буряни цього року ликують і женуть вгору як в Айові кукурудза.

Чеха Карла Гавлічка споминула місцева чеська кольонія величавою манифестацією в Доглас Парку, де стоїть памятник цього відомого чеського письменника. Чехи називають його народнім „будителем", бо він будив чехів в першій половині 19 віку до нового життя. Жив він якийсь час і в Києві й був великим приятелем українського народу. Москалям і полякам сказав він раз на вічу так: Придушена свобода України мститься на поляках і москалях і буде мститися на них так довго, поки Україна не стане свобідною. Карло Гавлічек, з додатком Боровський, прожив всього 35 літ. З цього кілька літ в австрійській тюрмі. В ювилейнім святі, що мало місце вечором в середу, дня 31. липня в згаданому городі, чеська кольонія взяла велику участь. Промовляли урядники „Чеського Здружені", організації, що помагає бувшому президентові Чехословаччини Бенешові в його акції відбудови чехословацької держави.

Полковник Линдберг мав в Шікаго велике віче на Солджерс Філд в неділю, дня 4. серпня. Площа Жовніра, яка звичайно може помістити 150,000 людей, світила пусткою, бо на віче прийшло всього 40,000 людей. Причиною такої малої участи на вічу була величезна спека. Площа знаходиться під голим небом з камяними сходами, в роді сиджень, так, що згори пече сонце, а з долу розпечений бетон. Тих 40,000 людей, що слухали Линдберга, просто варилися живцем, бо сонце гріло немилосерно. Полковник Линдберг говорив на тему війни, радив Америці зброїтися для себе і не мішатися до справ Европи.

В Европі, говорив він, мусіла вибухнути війна, бо підчас коли центральна Европа постійно убожіла, британська імперія багатіла. Тому, казав він, як багач багатіє, а бідний біднє, мусить прийти до катастрофи.

Срібні ювилеї, це цього року буденне явище в житті нашої громади. Дуже багато українських громадян славлять цього року 25-ліття свого подружого життя. З цеї нагоди діти ювилятів, добрі знакомі чи дружби справляють їм „сурпрайз". Звичайно занимають велику церковну чи якусь іншу салю, прикрашують її варять, печуть, скуповують буфет, купують „ювилейний дар", заманюють туди під якимсь претекстом ювилятів і зачинається забава до рана. Багато промов, гратуляцій, споминів з молодих літ. Споживається багато курей і мясива. Колись, якщо ювиляти були свідомиці, можна було на того роду ювилею забрати слово і зарядити збірку на народню ціль. Тепер це зачинає пропадати. Мовляв, є які гості присутні, то може декому ця збірка не подобатись.

Цього роду срібні ювилеї, це гарний спомин, клопіт тільки в тому, що наші люди справляють тепер ці ювилеї на чисто комерційних засадах. Виходить нераз так, що ювиляти, які мають тихо сидіти, і нічого не сподіватися, знають все наперед до найменших подробиць, ба навіть самі дають ініціятиву до того роду ювилею, а на вечері в їх честь вдають, що ніби „заскочені милою несподіванкою", але вже з їх обличчя можна вичитати, що так не є. Тому це виглядає дуже наївно, що коли їх „заманюють" до салі, то вони шарпаються, ніби не хочуть іти, хоч добре знають, про що іде. Чи не булоб добре аранжувати такі „несподіванки" трохи інакше? Варто подумати над тим!

Дуже велике число подруж виказує місяць серпень, бо перевищує навіть місяць червень, який, як відомо, все в тому напрямі веде перед. Доходить до того, що денно вибирають молодята 750 до 1,000 подружних лайсенсів. Причиною такого ненормального зросту подруж є страх перед війною. Значить, що молоді хлопці не мають охоти йти воювати, бо якби мали, то старалибся остати ще вільними, бо ці в першу чергу будуть покликані до військової служби.

Українці вступають до армії і відходять служити на гавайські острови, Филипини і територію панамського каналу. Вступають переважно хлопці, що недавно приїхали з краю (роджені в Америці). Дописувач мав нагоду говорити з деякими. Заявили, що вступають до армії, бо люблять військову штуку. Інші хочуть при війську навчитися англійської мови. Ще інші ремесла, деякі хочуть побачити світа, і т. п. Пишуть вже зі своїх військових частин, кажуть, що добре зробили, що пішли до війська. Деякі пишуть, що мають задармо „гуд тайм". Посилають і знимки, з яких видно, що українські хлопці це дуже добрий військовий матеріял. Гаряче підсоння їм не шкодить.

Польські шікаговські часописи дуже розписалися про українців. Поминувши те, що накидуються на наші установи і наших людей, роблять нашу націю ще більшою, як вона є. І так, коли перше не писали про українців під Польщею, то тепер пишуть про сотні тисяч під Німеччиною, один міліон в Америці, майже стільки в Канаді, в Аргентині, Бразилії, Уругваю, Парагваю. Пишуть навіть скільки є українців в ріжних канадійських містах. Навіть на Зеленому Клині вже нас знайшли. „Дзенніки" пишуть, що українці становлять там в деяких областях абсолютну більшість. Пишуть далі, що всі ті люди добре зорганізовані і хочуть України.

Преосвященний єпископ Іван Бучко, був в днях 10. і 11. серпня гостем шікагоської української громади. Програму привитання достойного гостя випрацювали о. о. Василіяни, а радше їх ігумен о. Сенишин, в порозумінню з церковними і світськими організаціями. В суботу вечором привитальний похід з організаційними прапорами відпровадив достойного владику з парохіяльного дому о. о. Василіян до церкви, де при вході привитав його п. Гуль від української церковної громади хлібом і сіллю, а найстарший віком священик о. кан. Сімкович, витав його від імені духовенства. В своїй привитальній промові старенький отець підкреслив, що тому 22 роки, на тому самому місці, витав він разом з п. Гулем князя української церкви митрополита Андрія Шептицького.

В церкві був молебен і привітальне слово о. ігумена Сенишина. Слово було тверде, розумне і зрозуміле для всіх. Треба окремого допису, щоб переповісти його зміст.

У привитальнім слові єпископа було стільки правдивих слів гіркої правди, стільки батьківських слів потіхи і поради, що маса народу, зібрана в церкві, ловила кожне слово, що порушувало релігійні й народні справи. Єпископ закінчив своє слово глибокою вірою в перемогу правди над неправдою, та з вірою, що „встане Україна".

В неділю супроводжала українська громада єпископа на парохіяльний город за містом. В поході від церкви взяло участь коло 300 авт. На городі при памятнику св. Володимира відбулася архиєрейська Служба Божа зо всіми гарними уступами нашого обряду. Спільний обід і Святочна Академія в честь достойного гостя, який якраз тепер обходить 25-літний ювилей священства. Підчас Служби Божої на зміну співали хор ім. Кошиця під управою п. Дворакіського і хор ім. Лисенка під управою п. Атаманця. Ігумен о. Сенишин виголосив довше слово, в якому підніс заслуги преосвященного Кир Івана для української церкви і нації. Витали єпископа підчас академії делегати відділів У. Н. Союзу, О. Д. В. У., Гетьманців, Провидіння і інших світських і церковних організацій, яких було дуже багато.

Єпископ промовляв два рази. Мав проповідь підчас Служби Божої і Академії. Говорив популярно, що всім подобалося. Між іншим сказав єп. Бучко, що хоч на перший погляд положення української справи безвиглядне, то будучність нашого народу таки буде світлою. Єпископ радив нашим організаціям жити в згоді, бо так є, що хоч нераз вони йдуть іншими дорогами, то прямують до одної цілі. Дві тисячки людей було в парохіяльному городі. Були отці Василіяни, а з чужих о. д-р Ванчик, хорватський парох, та о. Пан карпатоукраїнський парох з Ґері, Індіяна. Були ще й інші німецькі й словацькі священики, яких імен я не провідав. Увесь побут єпископа Бучка був великим підйомом для нашої громади.

ДІТИ ГІСТЬМИ. — Осьтут 4-літній Дейвид Ворен і його 2-літня сестра Дженета, по їхнім прибутті з Англії в Ню Йорк. Це гості, що їдуть з Англії до Аламеда в Каліфорнії. Там вони перебудуть війну.

ДОБРЕ ВТІКАЛИ НА КРАДЕНІМ АВТІ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Двох людей втікали на краденім авті. Вони їхали зо скорістю 70 миль в самім осередку міста, довкруги ратуша; поліцаї стріляли до них, дальше зарекнирували поміж військового вантажного авта, щоб гнати за злодіями, але нічого не помогло. Злодії втекли. За дві години поліція знайшла авто полишене, але подіравлена бічниця свідчила про доцільність стрілів поліції.

УХВАЛЯТЬ ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

ВАШИНГТОН. — Внаслідок засадничого одобрення військової примусової служби з боку президентського кандидата Вендела Вилкого, можна уважати за певне, що вже в найкоротшому часі закон примусової служби в конгресі перейде.

АРЕШТИ В ЄГИПТІ

БЕРЛІН. — Урядове Німецьке Пресове Бюро, ДНБ, приносить вістку, що британська військова влада арештувала 2,000 єгиптян під замітом нельояльности до Великої Британії. Арештовані приміщені в робітничих таборах.

АВСТРАЛІЯ І ЯПОНІЯ

МЕЛБУРН (Австралія). — Австралія й Японія обміняються дипломатичними представниками. В Токіо визнали, що це причиниться до затіснення дружніх відносин між Японією і Австралією, так дуже потрібних супроти „нової ситуації" в Східній Азії.

ІТАЛІЙЦІ ЗМУЧЕНІ ВІЙНОЮ

ЛІСБОНА. — Кореспондент Американського Газетного Синдикату дістав вістку, що в Італії слідно змучення тепрішньою війною. Досі італійці вірили, що війна принесе їм економічні полекші. Тимчасом нужда стає ще більшою, а це викликує невдоволля.

ТАРЗАН, ч. 84. З динамітом у руках.

Простягнені лапи й вистаючі кігті гнали на Тарзана. Він ухилився.

І в тій же самій хвилині його руки піднялися вгору й зловили леопарда за його задні ноги.

Одну частину секунди він тримав у руках оцю хвилюючу машину руїни. Автім...